

Alle studieboeken de deur uit?!

Kees van Niekerk – **Per 2005/2006 moet de competentiegerichte kwalificatiestructuur zijn ingevoerd voor de sector Zorg en Welzijn. Veel ROC's zijn daarom al begonnen met de introductie van competentiegerichte opleidingen. Over de wijze waarop het begrip 'competentiegericht' moet worden ingevuld, lopen de meningen echter sterk uiteen. De discussie spitst zich vooral toe op de vraag: wel of geen studieboeken?**

Inmiddels weten de meeste ROC's in grote lijnen wel wat het competentiegericht opleiden inhoudt. Ze beseffen dat deelnemers steeds meer zelf sturing moeten gaan geven aan hun leerproces. Het leren is, veel meer dan voorheen, gericht op het handelen en kan dus op veel verschillende manieren plaatsvinden: contactgebonden, op afstand of gecombineerd. De deelnemer leert immers altijd in een context (op school, op het werk, in het dagelijks leven); het leren is *situatiegebonden*.

De rol van de docent verandert daardoor. Traditiegetrouw trad een docent sturend op. Hij of zij hield zich bezig met het stellen van doelen, het plannen en het evalueren van het leerproces. De nadruk lag op voordoen, uitleggen en demonstreren. De reflectie op de vraag hoe er werd geleerd, gebeurde vooral door de docent. Doordat de studenten in het competentiegericht onderwijs echter hun eigen leerproces ter hand nemen, wordt de docent vooral *procesbegeleider*. Hij of zij schept de voorwaarden, waarbinnen de deelnemer zelf taken uitvoert en de eigen voortgang stuurt.

Oriëntatie en discussie

Over het algemeen zien ROC's wel in dat ze mee moeten doen met het competentiegericht onderwijs. De vraag is echter in welke mate zij zich moeten laten meevoeren op de vernieuwingsgolf. Oriëntatie en discussievorming over de te volgen weg vinden volop plaats. Sommige ROC's zijn al voortvarend begonnen aan pilotprojecten om het competentiegericht opleiden binnen hun school te introduceren. Andere kijken de kat uit de boom en gaan zich pas het komend schooljaar bezighouden met hun positionering ten opzichte van het competentiegericht onderwijs. Zij hopen hun voordeel te doen met de 'wet van de remmende voorsprong'. Het enthousiasme (of het ontbreken daarvan) waarmee het competentiegericht opleiden wordt omarmd, is mede afhankelijk van de bedrijfscultuur binnen de school. Er zijn ROC's die het rigoureuze

aanpakken. Zij menen dat kennis slechts overtallige ballast is; een stokpaardje van de docent. Bij andere scholen staan kennis en degelijkheid hoog in het vaandel. Zo'n cultuur verander je niet zo maar van het ene op het andere moment...

Wel of geen boeken?

Cognitie, vaardigheden, houding en motivatie zijn de fundamenteën van het competentiegericht onderwijs. Deze aspecten dienen integraal te worden afgetoetst. Het accent ligt echter op het aanleren en toetsen van vaardigheden. Enkele ROC's hebben er daarom bewust voor gekozen om de cursisten geen leerboeken te laten aanschaffen, zelfs geen bronnenboeken. Over de vraag *wel of geen boeken* (en de achterliggende vraag: hoe kennisgericht moet de opleiding zijn?) woedt inmiddels een heftige discussie in de ROC's. Hieronder een kleine greep uit de meningen:

Tegenstanders van studieboeken:

Een docent van niveau 4:

'Wij denken dat veel leerboeken voor onze cursisten niet relevant zijn. Ze dragen in ieder geval niet bij aan het principe van "de juiste leerstof op de juiste plaats".'

Een directielid van een ROC:

'Wij als directie hebben voor een methode gekozen, waarvan wij denken dat deze het beste bij onze leerlingen zal aansluiten. Dat deze methode zich baseert op de uitgangspunten van het competentiegericht onderwijs, maakt binnen ons instituut logischerwijs geen discussie los. Wel het besluit om de cursisten geen leerboeken aan te laten schaffen. We kunnen niet in de toekomst kijken. De tijd zal ons leren of we een juist besluit hebben genomen. Dan kunnen we ons besluit altijd nog bijstellen, door de leerlingen alsnog leerboeken te laten kopen.'

Een teamleider van niveau 3:

'Ik begrijp niet waar iedereen zich zo druk over maakt. Wij hebben toch het recht om een keuze te maken, die ons goeddunkt? En als dit besluit bij de cursisten niet zal aanslaan? Nou ja, dan hebben we pech gehad. Tja, wat kan ik hier nog

meer over zeggen... Op dit moment niet veel. We gaan er immers vanuit dat we een juiste keuze hebben gemaakt. Stel je eens voor, dat je als instituut niet achter je onderwijskundige vernieuwingen staat! Dan zijn deze toch al bij voorbaat gedoemd te mislukken. Wij blijven erin geloven, totdat het tegendeel is bewezen.'

Een sectordirecteur uit het noorden van het land:

'Veel kennis is in feite overvloedige ballast, die de leerlingen in de praktijk niet nodig hebben. Al die nadruk op kennis leidde er tot op heden alleen maar toe dat de uitval schrikbarend hoog was. Daarom pakken wij het tegenwoordig anders aan: de leerlingen leren in de praktijk. Daar worden ze ook getoetst. Tijdens de vaardigheidstoets in de praktijk vragen we de leerlingen waarom zij bepaalde handelingen op een bepaalde wijze uitvoeren. Hiervan wordt natuurlijk wel een protocol bijgehouden. En dat is meer dan voldoende.'

Voorstanders van studieboeken:

Een docent van niveau 1 en 2:

'Vooral cursisten van niveau 1 en 2, en misschien ook wel die van niveau 3 en 4, hebben structuur nodig. Die krijgen ze onvoldoende, wanneer ze alleen maar opdrachten moeten maken. Wij vinden dat ze op leerboeken (of desnoods een bronnenboek) moeten kunnen terugvallen, want die geven ze de veelgevraagde structuur. Ook de begeleiders geven boeken een zekere rust. Het is wishful thinking dat begeleiders deze structuur ook zonder leerboeken kunnen aanbrengen. Ach, let maar op mijn woorden: de wal zal het schip doen keren...'

Een ouder van een leerling van niveau 1:

'Je kan van mijn dochter niet verwachten dat zij zelf de leerstof kan opzoeken die ze nodig heeft om haar opdrachten te kunnen maken. En als ze iets heeft gevonden, is het nog maar de vraag of deze informatie voor haar niveau is geschreven. Zie je het al voor je? Vertwijfelde leerlingen en nerveuze begeleiders, die koortsachtig op het internet geschikt materiaal aan het zoeken zijn. Het komt erop neer dat deze informatie toch van

de begeleider komt, en niet van de leerling. ROC's moeten goed nadenken en geen ondoordachte besluiten nemen. Een goede naam ben je gauw kwijt. En het kan jaren duren voordat je deze weer terug hebt...'

Een uitgever:

'Ach, veel onderwijskundigen hebben zich met competentiegericht onderwijs beziggehouden. Velen hebben echter niet of nauwelijks leerlingen van onze doelgroepen gezien, laat staan met hen gesproken of aan hen les gegeven. Vanachter hun bureau hebben ze allerlei onderwijskundige modellen ontwikkeld, die leerboeken uitsluiten. Theoretisch zal het allemaal ongetwijfeld wel kloppen. Maar de tijd zal leren dat de praktijk toch anders zal zijn. Na een paar jaar komen ze wel weer bij ons terug. En dan te bedenken dat we zelf heel leuke boeken hebben ontwikkeld voor het competentiegericht onderwijs...'

Een sectordirecteur uit het zuiden van het land:

'Wij vonden dat de leerlingen eerst in de praktijk moesten leren. Alle toetsing gebeurde ook in de praktijk. Er was dus geen sprake van voorwaardelijke- of tussentoetsing. Maar na één jaar zijn we hier al van teruggekomen.

Achteraf vonden wij toch wel dat ook kennis – als één van de aspecten van het competentiegericht onderwijs naast de vaardigheid, motivatie en houding – getoetst behoorde te worden.

Voor de discussie wel of géén boeken hebben we een goede oplossing gevonden. De leerlingen hebben een bronnenboek bij de prestaties gekregen. Hierin staan alle belangrijke zaken, die nodig zijn om om de prestaties tot een goed einde te kunnen brengen. Ze kunnen deze bronnenboeken naslaan voor de cognitieve toetsing. Ook kunnen zij de bronnenboeken er op hun stage bijhouden om bepaalde zaken nog even door te nemen.'

Wie er gelijk heeft? De tijd zal het leren. Wat het besluit van een ROC ook zal zijn, het is belangrijk dat bij elke beslissing de leerling centraal staat. Die moet zijn opleiding kunnen afronden en succesvol kunnen doorstromen. Op welke wijze dat doel gerealiseerd wordt, is uiteindelijk minder van belang.